

MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHDA TA'LIM-TARBIYAVIY JARAYONNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Qamchiyeva Muhayoxon Komiljanovna

Andijon shahar pedagogika kolleji mahsus fan oqituvchisi .

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda ta'lim-tarbiyaviy jarayonning o'rni va o'ziga xos xususiyatlari xususidagi fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: o'yin, didktika, maktabgacha ta'lim, o'z – o'zini anglash, diqqat, mashg'ulotlar, maktab ta'limi.

KIRISH

Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tashkil etiladigan ta'lim-tarbiyaviy jarayonlar o'ziga xos xususiyatga ega. Bu o'ziga xoslik maktab ta'lim-tarbiya ishlaridan nusxa ko'chirish emas, balik bolalarning maktabda muvaffaqiyatli o'qishi uchun zarur bo'ladigan og'ishmay shakllantirishga mo'ljallangan faoliyat va xulq-atvorni maxsus tashkil etishdir. Bu bolalar faoliyatining barcha turlarini murakkablashtirishda, bolalar tomonidan amalga oshirishning murakkab usullarini egallashlarida, faoliyat jarayonida hamkorlikning yangi usullarini o'zlashtirishda, bolalar faoliyati va xulq-atvorining jamoatchilik yo'nalishini rivojlantirishda, ijtimoiy-foydali asoslarini ilgari surishda namoyon bo'ladi. Bu jarayon bo'lajak maktab majburiyatlarini hisobga olib talablarning so'zsiz ortib borishi bilan ifodalanadi. O'z ahamiyatiga ko'ra bolalarning mustaqilliklari, o'yin, o'qish va mehnatning sifat va natijaliligi birinchi o'ringa chiqadi. Bu quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- Kun tartibining o'zgarishida – bola yuvinish, kiyinish, ovqatlanish jarayonlarini tez sur'atda bajarishga o'tadi, faoliyatning bir turidan ikkinchi turiga tezroq moslashadi. Tarbiyachining bolalar bilan muloqot usuli o'zgaradi, o'qituvchining o'quvchilar bilan munosabatiga xos ayrim xususiyatlarni kasb etadi (bolalarga qo'yiladigan talab ortadi, ularda mustaqillik rivojlanadi). Bolalarni

maktabga tayyorlash jarayonida ularda faoliyatning yangi turi bo‘lgan ta’lim olishga, o‘qishga ishtiyoq, qiziqish sezilarli darajada kuchaydi. Bu o‘rinda bolalarni ruhan ta’lim jarayoniga kirishishga tayyorlash maqsadida dastlabki o‘quv elementalarini o‘rgatish lozim.

Maktabgacha ta’lim tashkilotidagi mashg‘ulotlar vaqti ortadi. Bunda bolalarni voqelikning turli sohalari haqidagi tasavvurlarini yanada kengaytirish va to‘g‘ri dunyoqarashni shakllantirishga oid ishlar olib boriladi. Bolalar bilimlarini o‘rganilayotgan narsa va hodisalardagi muhim belgi hamda munosabatlarni ajratish asosida yanada umumlashtirish va tizimlashtirish muhim vazifa hisoblanadi.

Bolalarni maktabda o‘qishga tayyorgarligining yana bir muhim tomoni – atrof-olam, narsa va hodisalarni tegishli mezonlarda umumlashtira va tabaqalashtira bilish hisoblanadi. Istalgan o‘quv fanini egallash bolada mazkur o‘quv o‘quv fanida ko‘rib chiqilayotgan voqelik hodisalarini ajratish va uni o‘z bilish obyektiga aylantirish qobiliyatining albatta mavjud bo‘lishini nazarda tutadi. Bu tizimlashtirish, umumlashtirish, tahlil qobiliyati ma’lum darajada rivojlanishini talab qiladi. Asosiy maqsad – olingan bilimlar ko‘magida mazkur masalalarga nazriy yondashuv masalalarini shakllantirishga yordam beradigan umumiyashtirilgan tasavvur va elementar tushunchalarni tarkib topishini ta’minlashdir.

Bolalarni maktabda savodini chiqarish uchun tayyorgarlikka oid jadal ish olib boriladi, bu sohalar bo‘yicha dastur talablarini egallash, keyinchalik matematik rivojlanishlari muhim bo‘lgan butun sonlar qatori, qonuniyatlari, bolalar uchun yangi voqelikning miqdoriy tomonlarini bilish vositasi sifatida o‘lchov faoliyati, qism va butun, o‘lchov va o‘lchash o‘rtasidagi funksional bog‘liqliklar va shu kabilar haqidagi qoidalarni anglashlarida yordam beradi. Bular bolalarning 1-sinfdagi matematik bilimlar mazmunini ongli, faol egallashlarini ta’minlaydi.

Nutq, o‘qish va savodga tayyorgarlik mashg‘ulotlarida – bolalar nutq va til voqeligi sifatidagi yangi lingvistik munosabat asoslarini o‘zlashtira boshlaydilar. Bolalar tomonidan nutqning tuzilishi, uning og‘zaki va tovush tarkibini oddiy o‘zlashtirish sodir bo‘ladi, so‘z til voqeligi degan ilk tasavvur tarkib toptiriladi. Kesma harflar yordamida tovush-harf, bo‘g‘in tuzishga va uni o‘qishga o‘rgatiladi, namunadek turli so‘zlarni yozish, chizish masalalari shakllanadi. Bolalarda tegishli atamalar: gap, tovush, bo‘g‘in, harf, so‘z tarkibi kabilarni egallab oladilar. Bu ish maktabda savodni egallash va ona tilini o‘rganishda muhim ahamiyatga egadir.

Mashg‘ulotlar jarayonida bolalarning analitik-sintetik faoliyatlarini rivojlantirishga tahlil, umumlashtirish, qiyoslash, tasniflash usullarini takomillashtirishga doimo e’tibor qaratiladi. Bunda bolalarni bevosita bilishdan bilvosita bilishga ko‘chirishning roli kattadir. Bu yoshdagi bolalar kattalarning miqdoriy o‘zaro munosabalarining o‘lchashlar vositasida aniqlashni, narsalarni ko‘tib chiqish yoki qiyoslashda kuzatishlar chizmalaridan foydalanishni, narsalarning sifat va

xususiyatlarini baholashda ijtimoiy ishlab chiqilgan etalonlardan foydalanish va kabilar o‘rganib boriladi.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash lozimki, Maktabgacha ta’lim tashkilotidagi ta’lim-tarbiya va pedagogik jarayonlarda o‘qitish muammalarini ilmiy asosda ishlab chiqqan pedagog olimlar (A.P.Usova, N.B.Mchedlidze, V.I.Loginova, Yu.K.Batanekib va boshqalar) “Pedagogik jarayon yaxlit, dialektik va rivojlanuvchi hodisadir. Uning rivojlanish jarayonida asosiy tashkil qiluvchi qismlari: tarbiya va o‘qitish, bolalarning uyushtirilgan va mustaqil faoliyatlari, ayrim faoliyat turlari (o‘yin, o‘quv, mehnat) o‘rtasidagi nisbat o‘zgaradi” – deb ta’riflanadi.¹[1]

Ta’limning natijalari bolada hozirjavoblik, mehribonlik, muloqotchanlik, rostgo‘ylik, haqiqatparvarlik, maqsad sari intilish, tashabbuskorlik, dadillik, tashkilotchilik, mehnatsevarlik, javobgarlikni his qilish, ziyraklik, vazminlik, mardlik, mustaqillik, ishchanlik, kuzatuvchanlik, topqirlik kabi shaxsiy fazilatlarining o‘zgarishida namoyon bo‘ladi.

Ta’lim orqali inson va fuqaroning zamonaviy jamiyatga takomillashuvi hamda har tomonlama kirishuvi (qorishib ketishi) ta’minlanadi; zamonaviy bilimlar darajasiga mos keluvchi dunyo tasviri shakllanadi; dunyo darajasiga mos keluvchi shaxsning milliy va dunyoviy madaniyatga integratsiyasini zamin tayyorlovchi jamiyatning umumiy va professional madaniyati vujudga keladi; jamiyatning milliy kadrlar salohiyati ishlab chiqiladi va rivojlantiriladi.

Umuman olganda, maktabgacha ta’lim - bolaning individual va yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda uning jismoniy va psixik rivojlanishini ta’minlovchi, uni uzluksiz ta’limning keyingi bosqichi - maktabga borishiga zamin yaratuvchi, har tomonlama maqsadli yo‘naltirilgan ta’lim va tarbiya jarayonidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. F.R.Qodirova, Sh.Q.Toshpo‘latova, N.M. Qayumova, M.N.A’zamova. Maktabgacha pedagogika. Darslik. Toshkent – 2017 yil
2. Usova A.P. “Obuchenie v detskom sadu” (Pod red. A.V. Zoporojtsa – M. – 1981.
3. <https://fayllar.org/reja-maktabgacha-talim-tashkilotining-maqsad-va-vazifalari.html>

¹Usova A.P. “Obuchenie v detskom sadu” (Pod red. A.V. Zoporojtsa – M. – 1981.